İçtimaî bir yara

Kaybolan çocuklar

Nüfus duraklaması veya azalmasının bir memleketi ne hale getirebileceğini anlamak için Fransaya bakmak kâfidir

Yazan: Prof. Kâzım İsmail

— 2 — [*]

I. Annenin zararları:

Çocuğunu doğumdan evvel itlâf eden annenin hayat ve sıhhatindeki ihtilâtlar, üç mühim neticeden birine doğru yol alır: Ölüm, hasta kalmak, ebediyen çocuksuz kalmak!

Çocuğunu düşürmek için ilâc veya sair vasıtaları istimal eden kadında hiç bir arızanın kalmayışı, ancak tıbbî lüzum üzerine, hekim elile ve temiz bir ameliye halinde yapılanlarda temini mümkün bir neticedir. Yoksa kanun kaçağı olarak ahpablar, mahalle kadınları, ebe taslakları ve daha bir sürü cürüm ortakları tarafından yapılan veya bunların tavsiyesile bizzat çocuk sahibi kadın tarafından tatbik edilen düşürücü vasıtalar, kadında malûliyetten ölüme kadar giden bir sıra neticeleri doğuracaktır, bunlar mukadderdir. İşte bu neticeler ölüm, malûliyet, akamet olmak üzere üç taneden biri olacaktır.

A. Ölüm — Ağızdan alınan ilâclarda ölüm zehirlenme suretile, kullanılan mihanikî vasıtalarda ise şok, ampul, kanama, kirlenme (spetisemi, peritonit) suretlerile vukua gelebilir. Vasatî rakamlara göre çocuk düşürme teşebbüslerinde ölüm, vakaylin yüzde dokuzunu teşkil eder. Berlinde avortement'dan dolayı bir senede ölen kadınların miktarı (10.000) dir.

B. Malûliyet — Çocuk itlâf etme teşebbüsünde bulunan kadınlardan -tesadüfen- hayatını kurtaranlar ekseriya bütün hayatları boyunca süren hastalıklara uğruyorlar. Bu hastalıklar rahmin, yumurtalıkların iltihabları, darlık, iğrilik gibi arızalarla bunlara merbut daha bir takım fer'î şikâyetlerdir ki bunlarla çok defa kadının hayatı kendisi ve muhiti için ıstırablı bir hal almaktadır. Bu nevi hastalıklara uğrayan kadınların yıllarca hekimler elinde gezdiği ve ancak pek azının tam şifaya kavuştuğu muhakkaktır. Ayrıca şurası da muhakkaktır ki bu hastalıklar kadın cümlei asabiyesini de derinden derine bozar ve kadının maddî ıstırablarına manevî buhranlar da ilâve ederek onu cemiyetteki her türlü rolünden tecrid eder. Kadın hastalıklarının mühim bir yekûnunun sebebini bu gibi teşebbüslerin teşkil etmekte bulunduğu da ayrıca kayda değer. Paris hastanelerinde tedavi gören kadınların yüzde yetmişi avortement neticesi hastalanmışlardır. (Profesör Delbet) ve miktarları on bin kadardır.

C — Bu teşebbüse girişen kadınların mühim bir kısmı da yukarıda ismi geçen hastalıkların neticesi olarak ebediyen çocuksuz kalıyorlar. Tıb lisanı bunlara akim steril - kısır diyor. Hayatta esas rolü çocuk yapmak olan, cinsiyetinin bütün temayüllerini bir hasıla olarak burada toplaması icab eden bir mahlûkun, normal fonksiyonundan ebediyen mahrum hale gelişinin ferdî üzerinde doğuracağı psikolojik istihaleler ayrıca bir tetkik mevzuudur. Bir de anneyi sade ferdiyetindeki tereddi ile değil de, cemiyetteki rolü ile ele aldığımız zaman kısır annenin yalnız kendini ve ailesini çocuktan değil, cemiyeti de nüfustan mahrum ettiğini görür ve faciayı muzaaf olarak kabul etmiş oluruz.

O halde bu noktada derhal tebarüz eder ki kadının kısır kalmasını intac eden teşebbüs, şahsına münhasır, binaenaleyh iradesine terkedilmesi mümkün bir hareket değil, netice itibarile cemiyeti zarara uğratan bir vakıadır. Ve işte onun içindir ki çocuk itlâfı cemiyet meselesidir ve suç, cemiyetin cezasına müstahaktır. Gene vasatî rakamlara göre, avortement teşebbüsü yaparak hastalanıp kısır kalan kadınların nispeti yüzde 9-10 arasındadır.

II. Cemiyetin zararları:

Meşhur Malthus'un kadına, çocuk düşürme hususunda verdiği ölçüsüz salâhiyete karşı zaman zaman yükselen sadalar pek çoktur. Şarkta asırlardanberi mevcud, yerleşmiş dinî - içtimaî akideler, çocuğunu düşürmek için anneye hiç bir salâhiyet vermemek, hatta çocuğunu zayi eden anneyi cezalandırmak suretile nev'ima çocuğu cemiyetin malı addetmişti. Garb memleketlerinde de bir zamanlar çocuğunu kaybeden annenin cezası, ölümdü.

Volter - Jan Jak Russo mücadelesi bu cezayı hafifletti. Umumî Harbde ve onu takib eden ihtilâl yıllarında yeni cemiyetleri, yeni akideler üzerine kurmak istiyen mütefekkirlerin hemen hepsi çocuk davasile ve bilhassa bu kısmile meşgul oldular. Bu meyanda Marx'ın ilhamile Lenin Rusyada çocuk düşürme işini sistemleştirmek istedi. Hatta bir zamanlar Rusyada arzu eden her kadının müracaat ederek çocuğunu bertaraf etmesi veya çocuğunu cemiyete bırakması kanunlarla kabul edildi, fakat bu hükümler, bugün bazı değişikliklere uğramış bulunuyor.

Çocuk düşürmenin bir cemiyete, neye mal olduğunu daha iyi anlamak için bazı büyük memleketlerin istatistiklerine bakalım:

Fransada senede beş yüz bin çocuk düşürülüyor (bunun elli bini Paristedir.)

Almanyada senede bir milyon çocuk düşürülüyor.

Yalnız Nevyork şehrinde senede seksen bin çocuk düşürülüyor.

Hiç şüphesiz, çocuk düşürmeyi menden, düşüreni ve düşürteni cezalandıran kanunlar koymaktan gaye çocuğu artırmaktır. Yukarıda ismi geçen memleketlerde böyle kanunlar mevcuddur, buna rağmen yılda binlerce mahsul, itlâf ediliyor ve bittabi bunların çoğu kanun kaçağıdır. İstatistiklere nazaran kanuna rağmen suçun işlendiği gibi kanunun suçu azaltıp doğumları artıramadığı maatteessüf muhakkaktır. Bunu teyid eden şu rakamlar, ibreti mucibdir:

Doğumlar	1921 Senesinde	1926 Senesinde
Fransada binde	21	18
Almanyada	25	19
İngilterede	22	17

O halde her üçünde de mâni kanunun mevcudiyetine rağmen Avrupanın üç büyük milletinde doğum nispeti seneden seneye düşüyor. Bittabi doğumların azalmasında çocuk düşürmeyi yegâne sebeb olarak almak, tek cepheli bir düşünce olur, yanlıştır. Lâkin buna saplanmamakla beraber çocuk düşürmenin de diğer bir çok sebeblerden biri ve belki en mühimmi olarak doğumu azalttığını ve nüfusa mühim tesir yaptığını muhakkak olarak kabul edebiliriz.

Bugün bütün Avrupa memleketlerinde, bazılarında artma ve bazılarında pek az yükselme şeklinde tecelli eden doğumların vasatî rakamlarına göre, denebilir ki Avrupa nüfusu, istikrar, duraklama halindedir. 1913 - 1925 istatistiklerine nazaran dünyanın beş kıt'asında binde nüfusa nazaran doğum nispeti şöyledir:

Amerikada	20,20
Afrikada	6,
Asyada	3,06
Okyanusta	2,60
Avrupada	1,46 (?)

Derler ki harb, tevellüdatı kırbaclar. Hakikaten Umumî Harbe iştirak etmiş olan memleketlerde harbden sonra doğumlar artmıştır. Fakat Avrupada bu kırbaclanma gayet hafif ve devamsız olmuştur. Bu halde çocuk düşürmenin sebeb oluş derecesi, çok yüksektir. Demek oluyor ki bir taraftan doğumlar biraz artarken diğer taraftan düşürmenin eskisinden fazla oluşu, nüfus artmasını önlemiştir! Avrupada bütün diğer kıt'alara nazaran hafif ve devamsız olan bu artma, Avrupanın muhtelif milletlerine taksim edilirse görülüyor ki en ziyade artan Rusya, Bulgaristan ve İtalyadır. Almanya, İngiltere, Fransa gibi medeniyetin beşikleri geri gidiyorlar, ne garib!

Bu memleketlerde çocuk düşürmenin normal doğum adedine olan nispeti de, seneler geçtikçe korkuncluğunu artırmakta devam ediyor. Bakınız: 1910 senesinde Almanyada çocuk düşürme normal doğumlara nispeten yüzde 8-10 iken bu nispet bugün yüzde yirmi beşi bulmuştur. Fransa ve İngilterede ayni şey! Hatta Fransada son yıllarda bir doğuma karşı 1,6 avortement düşmeye başladı. İlâve edeyim ki; hükûmetlerin tespit edebildiği bu nispetler, her zaman hakikatin ayni olamazlar. Zira avortementların tamamen gizli yapılabilen bir kısmı da vardır, ondan dolayı nispeti daha fazla kabul etmek mümkündür.

Baştanberi görülmüştür ki bu denemede mevzu, şümullü manasile nüfus tezayüdü meselesi değildir. Onunla bir tek cepheden alâkası olan bir içtimaî yarayı inceleyoruz. Yoksa nüfus artmasının bir memleketi nekadar kalkındıracağını göstermek için pek çok içtimaî ilmin binbir cephesine el atmak lâzımdı. Bunlara girmeden nüfus duraklaması veya azalmasının bir memleketi ne hale indirebileceğini görebilmek için Fransaya bakabiliriz: 18 inci asır Fransasında şayanı dikkat bir nüfus tezayüdü vardı, o Fransa 1815 yılına kadar bütün Avrupaya 25 sene mukavemet etti, şimdi bir doğuma karşı 1,6 düşük kaydeden Fransanın hali meydandadır. Mağlûbiyetine siyasî stratejik bir sürü sebeb yazılan bu koca memleketin sukutunda bu davanın hiç de mi rolü yoktu? Veya bu feci rakam, bir cemiyetin tereddisinin alâmeti olamaz mı?

Kâzım İsmail GÜRKAN

*) Birinci yazı 19 haziran tarihli nüshamızda çıkmıştır.

Zabıta vak'aları

Sultanmahmud türbesinde Bozkurt kahvesi önünde bir otomobil kazası olmuştur. Şoför Nurinin sürdüğü 2579 numaralı otomobil, Mahmud oğlu Fenniye çarpmış, Fenni başından yaralanmıştır. Cerrahpaşa hastanesine kaldırılmıştır.

★ Çarşıkapıda kunduracı çırağı Mustafa ile ustası Zenob arasında kavga çıkmış, Zenob, elindeki çekiçle Mustafayı kolundan yaralamıştır. Tedavi ve tahkikata başlanmıştır.

★ Haydarpaşada bir vagona değirmen taşı yükleten işçilerden Mehmed, taşın kayıp düşmesi neticesinde, sol bacağından yaralanmıştır. Haydarpaşa Nümune hastanesine yatırılmıştır.

★ Taksimde 101 numaralı dükkânda kuyumculuk eden Jirayir, boş bir benzin variline kaynak yaparken, benzin bulaşıkları alevlenmiştir. Jirayirin yüzü ve bacağı kısmen yanmıştır. Yaralı, Beyoğlu Belediye hastanesine götürülmüştür.

★ Kabataşta Sulakçeşme sokağında 7 numaralı evde oturan 50 yaşında Receb Yardeniz, Kabataştan sandala binmiş, Beşiktaşa geçmiştir. Sahile çıkar çıkmaz düşüp ölmüştür. Kalb sektesinden öldüğü anlaşılmıştır.

★ Son 24 saat zarfında tramvaydan atlıyan 12 yolcu ile muhtelif işlerden 9 şoför ve otobüs biletçisi, 46 esnaf, Belediye nizamlarına aykırı hareket ettikleri kaydile cezalandırılmışlardır.

ADLİYEDE

Verdiği hediyeyi geri istemiş

Bir lâstik fabrikasında amele Mehmed Erdoğan, Gülizar isminde bir kadını yaralamaktan Sultanahmed ikinci sulh ceza mahkemesine verilmiş, hakkında tevkif müzekkeresi kesilmiştir. Davaya göre, amele Mehmed Erdoğan, Küçükpazarda oturan Gülizarın evine gitmiş, evvelce bir vesileyle verdiği hediyeyi geriye istemiştir. Hediyeyi geriye alamayınca da, bıçağını çekip kadının bacağına saplamıştır. Kendisi hâdiseyi inkâr ediyor. Mahkeme, bir kaç şahid dinlemiştir. Gelecek celsede kararını bildirecektir.

Denizciler hastanesi

Devlet limanları işletme umum müdürlüğü İstanbul teşkilâtına bağlı bilûmum memur, müstahdem ve işçilerin sıhhî durumlarını tanzim, takib ve poliklinik muayenelerini, tedavilerini ve icabında cerrahî müdahaleleri yapmak için tesis edilen hastanenin 1 temmuz denizcilik bayramında küşad merasimi yapılacaktır.

Bu güzel eserin küşadı o gün saat 14 te yapılacaktır. Yeni hastane 25 yataklıdır. İç, dış, göz, kulak ve burun, diş klinikleri, ameliyathanesi vardır.

Bursada açık hava sineması

Bursa (Hususî) — Halkevimizin önünde ve Atatürk caddesi üzerinde halka bir açık hava sineması açılmıştır. Halkevinin, halka meccanen gösterdiği filimleri binlerce Bursalı seyretmektedir. Atatürk meydanı bu sebeble geceleri kesif bir kalabalıkla dolmaktadır. Sinema perdesi portatif olduğundan gündüzleri içeri alınmakta, geceleri de Atatürk caddesi üzerine kurulmaktadır.

Vapur kaptanlarına prim

Denizyolları Umum Müdürlüğü, gerek Denizyolları, gerekse memleket için en hayatî mevzulardan biri olan kömür meselesi üzerinde yaptığı tetkiklerin tatbikatından müspet neticeler almağa başlamıştır.

Bir müddettenberi yapılan tecrübelerle muhtelif sür'atlerde diyağramlar bunlara nazaran her geminin iyi kullanılarak beher buhar beygiri saatine kaç kilo kömür yakması lâzım geldiği tespit olunmuştur. Bundan sonra bu gemilerin devri çarh ve istim arama müddetlerine göre her geminin muayyen bir sefere nazaran yakacağı kömür miktarı tayin olunmuştur. Bundan tasarrufta bulunacak gemi süvarileri ve makinistlerle ateşçilere tasarruf edilecek kömürün yüzde 50 miktarında prim verilmesi takarürr etmiş ve iyi neticeler alınmağa başlanmıştır.

Uludağda çocuk kampı

Bursa (Hususî) — Halkevimiz bu sene Uludağda Kirazlıyaylada bir ay devam etmek üzere bir çocuk kampı açmaktadır. Temmuzun on beşinde açılacak olan bu kampa 16 yaşına kadar 50 çocuk alınacaktır. Bu çocuklara kampta bir doktor ve bir muallim de nezaret edecektir.

Şehir ve Memleket Haberleri

Yerli mallar sergisi

Serginin 25 temmuzda açılması kararlaştı

Geçen sene mevcud vaziyetler dolayısile açılamıyan Yerli Mallar sergisinden sonra bu sene 1941 Millî Sanayi sergisinin İstanbulda açılması hususunu tetkik etmek üzere dün Millî Sanayi Birliğinde fevkalâde bir toplantı yapılmıştır. Uzun bir müddet devam eden toplantı neticesinde bu serginin açılması bir çok millî ve iktısadî bakımlardan çok muvafık görülerek derhal hazırlıklara başlanmasına karar verilmiştir.

Millî Sanayi Birliği bu hususta alâkadar makamlarla temasta bulunacak ve serginin fevkalâde bir şekilde olmasına çalışılacaktır.

1941 Millî Sanayi sergisinin bundan evvel on sene olduğu gibi şehrin en merkezî vaziyetinde bulunan Galatasaray lisesinde kurulması muvafık görülmüştür. Maarif Vekâletinden mektebin tatil aylarında gene bu millî işe tahsisi temenni edilecektir.

Bu seneki serginin 25 temmuzda açılması ve 10 ağustosa kadar devamı mukarrerdir.

Zücaciye ve çimento fiatları niçin yükseliyor

Fiat Murakabe Bürosu, zücaciye tröstü yapan bir ticarethanenin hesablarını tetkik ediyor

Fiat Murakabe Bürosu üç geniş fiat yükselmesi hâdisesi üzerinde tetkikler yapmaktadır.

Bunlardan birincisi zücaciye fiatlarında görülen gayritabiî yükseliştir. Bu işte bir tröstün mühim rol oynadığı ve bütün memleket zücaciye piyasasını, çıkardığı bültenlerle idare ettiği görülmektedir. Dün fiat murakabe memurları bu tröstün hesablarını tetkik etmişlerdir. Tröstün ayni zamanda ithalâtçı, toptancı, yarıtoptancı ve perakendeci rolü oynadığı ve her el için ayrı kâr aldığı görülmüştür. Zücaciye ticaretinden yüzde 70 e kadar kâr yapıldığı ve yerli malların dahi elden ele fiatları yükseltildiği görülmüştür. Bu hususta Paşabahçe Şişe ve Cam Fabrikası müdürlüğünden de izahat alınmıştır.

Çimento fiatlarında görülen gayritabiî yükselme üzerinde de ehemmiyetle durulmaktadır. Azamî 120 kuruşa satılması lâzım gelen çimento torbalarının 170 kuruşa kadar satıldığı anlaşılmıştır. Dün bir cürmü meşhud yapılmış ve bir çimentocu Müddeiumumiliğe verilmiştir.

Çuval fiatlarında görülen yükselme de nazarı dikkati celbetmiş ve dün bazı müesseselerin hesab ve stokları tetkik edilmiştir. Neticede bir müessesede zabıt tutulmuştur. Diğer müesseseler de araştırılacaktır.

Her üç mesele üzerinde tahkikata devam olunmaktadır.

Sebze hali

Belediye, varidatın artırılması çarelerini araştırıyor

İstanbul Belediyesi sebze halinde bazı ıslahat yapmağa karar vermiştir. İlk olarak halin varidatının arttırılması çarelerine baş vurulmuştur. Sebze halinin geçen seneki varidatı 733,000 lira, masrafı ise 170,000 lira idi. Masraf aynen ibka edilmekle beraber varidatın artması çareleri aranmaktadır.

Diğer taraftan halin idaresi şimdiye kadar Belediye İktısad müdürlüğüne bağlı idi. Bunun ayrılarak doğrudan doğruya müstakil bir idare şeklinde Belediye makamına bağlanması daha uygun görülmektedir. Bundan başka haldeki madrabazların sebze fiatlarının yükselmesinde âmil oldukları anlaşılmaktadır. Bu itibarla madrabazların halden uzaklaştırılması ve şehirde yaş sebze satış işinin sıkı bir kontrola tâbi tutulması düşünülmektedir. Şehir dahilinde kaza kaymakamlarının her sabah haldeki sebze satış fiatlarını öğrenip mıntakalarındaki satıcıları bu piyasa fiatına göre satışa mecbur etmeleri için kendilerine emirler verilecektir.

Asker ailelerine yardım işi

Bu husustaki lâyiha kanun haline talikan durduruldu

Asker ailelerine yardım için nakil vasıtalarının birinci mevkilerine birer kuruş ve duhuliye ile girilen temaşa mahallerinin biletlerine yüzde on zammedilecekti. Fakat Belediye daimî encümeninin ittihaz ettiği bu kararın gayri kanunî olduğu hakkında Büyük Millet Meclisi riyasetine bir takrir verilmesi üzerine Belediye bu kararın tatbikını muvakkaten durdurmuş ve keyfiyeti alâkadarlara bildirmiştir. Belediyenin noktai nazarına göre yapılan zam pul ilsakı şeklinde olduğuna göre bilet ücretlerine zam mahiyetinde değildir. Mamafih keyfiyet Dahiliye Vekâletine bildirilmiştir. Emir gelinciye kadar bundan evvelki tahsil usulüne yani yüz liradan fazla kazancı olanlardan birer lira tahsil edilmesine devam edilecektir. Ayni zamanda nakil vasıtalarının biletlerine yapılacak sürsaj ile temaşa mahallerinin biletlerine konacak soğuk damga hazırlıklarına devam edilecektir.

Diğer taraftan Dahiliye Vekâleti bu işi esaslı surette halletmek üzere bir kanun lâyihası hazırlamış olup bu günlerde Büyük Millet Meclisine verilecek olan bu lâyihanın hututu esasiyesi İstanbul Belediyesinin tatbik etmek istediği şimdiki şekle uygundur. Bu lâyiha kanuniyet iktisab eder etmez tatbikına geçilecektir.

Zam görecek öğretmenler

Bu seneki kadroda muallimlerin terfii temin edilecek

Maarif Müdürlüğü bu sene zam görecek muallimlerin sicillerini tetkik etmektedir. Verilen karara göre, İstanbul ilk tedrisat kadrosunda çalışan muallimlerin maaşları şu esaslar dairesinde tanzim edilmektedir:

Geçen yıl kadroda 70 lira aslî maaş alan yoktu. Bu yıl bir muallim 70 liraya terfi ettirilmiştir. 940 - 941 ders yılında 60 liradan maaş alan muallim sayısı 4, 50 liradan 10, 40 liradan 30, 35 liradan 55, 30 liradan 170, 25 liradan 742, 20 liradan 854, 15 liradan maaş alan 22 muallim idi. Bu sene yapılacak olan kadroda her dereceye ilâve yapılmak suretile daha fazla muallimin terfii temin edilmiştir. Böylece 60 liradan 4, 50 liradan 15, 40 liradan 30, 35 liradan 126, 30 liradan 517, 25 liradan 695, 20 liradan 481, 15 liradan 21 muallim zam alacaktır. Bu sene İstanbul ilk tedrisat kadrosunda 1890 muallim vazife görecektir. Muallim ihtiyacına aid verilen raporları tetkik etmek üzere bir komisyon kurulmuştur. Evvelâ, her kaza müfettişinin raporları tetkik edilecek, bilâhare kadro yapılacaktır. Kendi arzusile nakletmek isteyen, ancak bu kadro imkânı nispetinde nakledileceklerdir.

İKTISAD

Altın fiatları

Dün bir Reşad altını 2475, külçe 308 kuruş ve beşi bir arada 109 liradan muamele görmüştür.

Manifatura eşyası geldi

İskenderuna son zamanlarda mühim miktarda manifatura gelmiştir. Bir çok manifatura tacirleri bu partilerin memleket dahiline yayılması ile meşgul olmak üzere İskenderuna gitmişlerdir.

Diğer taraftan Mısıra giden tacirler de oradan ve Hindistandan külliyetli manifatura almışlardır. Bunların İstanbula getirilmesine çalışılmaktadır.

Gazi Terbiye Enstitüsünün kampı

Gazi Terbiyesi Enstitüsü beden terbiyesi talebeleri için 5 temmuzda Pendikte bir kamp açılacaktır. Kız ve erkek talebelerin iştirak edeceği kampta yüzme ve kampçılık dersleri verilecek ve kamp 40 gün devam edecektir.

Kampı Enstitü muallimlerinden Cemal Alpman idare edecek, Fahamet Taşkın, Cevdet ve Hasan da muallimlik yapacaklardır.

MÜTEFERRİK

Profesör Kâzım İsmailin konferansı

Profesör operatör Kâzım İsmail Gürkanın Yardımsevenler birliği namına dün Eminönü Halkevinde vereceği konferans haftaya bırakılmıştır. Gün ayrıca ilân edilecektir.

Kahve tevziatı

Kuru kahveciler Ziraat Bankası vasıtasile aldıkları kuru kahveleri memurların nezareti altında övütmeğe ve müessesenin ismini ihtiva eden kese kâğıdlarına iki yüz ellişer gramlık olmak üzere koymağa devam etmektedirler. Kahvenin tevziinde izdihama meydan verilmemesi için nahiye müdürleri mıntakalarındaki evlerin numaraları üzerinde birer numaralı pusula hazırlamakta olup bu numaralar mahalle bekçileri vasıtasile evlere dağıtılacaktır. Bu numaralı pusulalarda kahvenin hangi kuru kahveciden ve hangi gün alınacağı mukayyed bulunacaktır. Bu suretle izdihama da meydan verilmiyecektir.

MAARİFTE

İkmal kursları

Maarif Vekâletinin ikmale kalan talebenin yetiştirilmesi için ikmal kursları açılmasına karar verdiğini yazmıştık. Şimdiye kadar ikmale kalmış 900 talebe mekteblere müracaat ederek ikmal kurslarına devam edeceklerini bildirmişlerdir. Bu kurslarda mekteblerin esas muallimleri parasız olarak tedrisatta bulunacaklardır.

Orta tedrisat öğretmenleri arasında yeni tayinler

Maarif Vekâleti orta tedrisat öğretmenleri arasında yeni tayinler yapmıştır. İstanbul Erkek lisesi tabiiye öğretmeni Rauf Ankara Gazi lisesi müdürü ve tabiiye öğretmenliğine, Sıvas lisesi müdür muavini ve tarih - coğrafya muallimi Zühtü Karadeniz lisesi müdür ve tarih - coğrafya öğretmenliğine, Kastamonu lisesi almanca öğretmeni ve başmuavini Faruk Derin Zonguldak Çelikel lisesi müdürlüğü ve almanca muallimliğine tayin edilmiştir.

İzmir Maarif müdürü Halid Ziya Maarif Vekâleti talim ve terbiye azalığına tayin edilmiştir.

Küçük hikâye

Büyük ıstırab

Sadi Günel

Diplomalarımızı elimize aldığımız günün gecesini, sarhoş geçirmeğe karar verdik. Anlaşmış üç arkadaştık. Bir kaç gün sonra Paristen ayrılıyorduk. Son çılgınlık hatıralarımızı, Bobi'nin barında bırakmak için yollandık.

Orada, kederli duruşuna ve sempatik varlığına saygı ile bağlandığımız birisi vardı. Onu, bazan, felâkete uğramış bir kont, bazan ihtilâlden kurtulmuş bir Rus generali, bazan da kemanile geçinen düşmüş bir prens diye münakaşa ederdik. Yüzünün her hattı asil bir ıstırabın ifadesi olan bu adam, maestro idi.

Coşkunluğumuzu, salonun cıvık kahkahalarına ayarlıyarak içeri girdik. Her zamanki gibi, gene onu görebilecek vaziyette ve uzak bir köşeye oturduk.

Geceyarısını bir hayli geçmişti. Salonda, ışık, renk, serpantin, çığlık ve kahkaha birbirine karışıyordu. Müzik bu çılgın alayın güdücüsü idi. Yanımızdaki loca, herkes gibi bizim de bakışlarımızı sık sık kendisine çekiyordu. Şıklığını, mubalâğalı hareketleri ve yüksek konuşmasile bir kat daha züppeleştiren bir genc, çok güzel iki kadının ortasında bu eğlence ve şehvet yuvasının merkezini teşkil ediyordu. Garsonlar, etrafında pervane gibi dönüyorlardı. Patronun eğile büküle yaklaşmaları ve diğer kadınların, locadaki benzerlerine gıpta ile bakmaları anlatıyordu ki bu, elini her tarafa dolu uzatıp boş çeken bir savruktur.

Bir aralık salon, daha büyük bir çılgınlığa hazırlanmak için sessizleşti. Ayakta hemen kimse kalmamıştı. Dik perdeden bir emir orkestrayı kıpırdattı:

— Kemancı! Gel buraya!

Ak saçlı, sempatik maestro öyle bir yürüyüşle ilerledi ki, herkesin locadakilere acır gibi baktığını hissettik. Emir yenilendi:

— Madamlar klasik parça istiyorlar.

Locadan, yalnız para için tatlılaşmağa alışmış ince ve sivri bir ses işitildi.

— Şuber'in Ave Maria'sı.

Bu isim, kemancıya bir alev tesiri yaptı. Biz, o yüzde heyecanın, ilk defa bir kor yığını haline geldiğini gördük.

Kemanın dolgun sesi, ulûhiyetlerden gelen bir inilti halini aldığı zaman başımı kaldırdım. Ak saçların çerçevelediği yüz, sapsarı ve ıpıslaktı. Parçanın ikinci oktavdan tekrarı henüz yarıda iken, sessiz salonda, sarhoş bir ses böğürdü:

— Haydi dansa!.. Oynıyalım artık!..

Müzik can verdi. Salondan locaya, küfürleşmiş bir mırıltı yağmuru yağdı. Küstah zengin adam, yıktığı hülya âlemlerinin bedelini verir gibi, elindeki frankları kemancıya uzattı.

Daha kimse yerinden oynamamıştı. Maestronun eli kemanı havalandırdı ve bütün gücile locanın kenarına indirdi. Tok bir ses... Mermileşen tahta parçaları... Ve çığlıklar...

Pek yakınımızda geçen hâdise bizi de şaşırttı. Fakat, ak saçlı maestronun ıstırabı ağzından temiz bir Türk şivesile dökülünce donakaldık.

— Lânet olsun hayat sana!..

O, fırtınaya tutulmuş bir çınar gibi sallana sallana kapıya doğruldu. Üç arkadaş bakıştık ve kalktık.

Dışarısı aydınlanmıştı. Kemancı, elinde kalan yayının kıllarını döke döke yürüyordu. Köşebaşında ölgün bir tavırla durdu. İç cebinden bir şey çıkardı ve başını ona eğdi. Ben konuşmak kararile ilerledim. Fakat daha yandan yüzünü görür görmez irkildim. Arkadaşlara fısıldadım:

— Yüzü yaş içinde, bir deftere bakıyor.

Yay elinden yere düştü. Gözlerini defterden ayırmadan sokağın ağzına doğru bir kaç adım atmamıştı ki, iç taraftan uçar gibi gelen bir otomobille, kanlar içinde ana caddeye serildi. Defter ayaklarımın yanına fırlamıştı. Hemen eğildim. Cebime koyarak ona koştum. Başını avuclarımla kaldırdım. Biraz gözleri aralıklandı. Dudakları kıpırdadı, kulak verdim:

— Şadıman!.. Dur, gitme!.. Şüber!.. Şadıman!.. Git.....

Koca bir insan bir solukta söndü.

Üç arkadaş polis karakolundan çıktıktan sonra yorgunluk, uykusuzluk ve teessürden bitkin bir halde yataklarımıza yığıldık.

Akşam güneşi, Sein nehrini bir ressam paletine çevirirken üç baş deftere eğildik.

İlk sahifeye geçirilmiş çok güzel bir genc kız fotografının tatlı gülüşü karşısında ağlamamak için dudaklarımı ısırdım.

Sahifelerde yer yer hatıralar... Hayır!.. Hatıra değil, mes'ud günlerin, yazıya sığmadığı için, kırık dökük parçalar halinde serpilmiş akisleri... Ve nihayet son sahifelerde, işte o hayatın muhassalası.

***

«Kör bir kandil ışığı hülyalarıma damla damla düşüyor. Öyle hülyalar ki bunlar; içinde sen dolusun Şadıman. Sessiz ve kimsesiz, soğuk ve loş bir odadayım. Yazı yazmak değil bu, bir mezar kazıyorum. Orada sen gömülüsün aziz ölü... Senin hatıraların gömülü... Gözümden bir damla düştü kâğıda. Başımı kaldırayım dedim: Bakışlarım siyah gecede kayan bir yıldızın izine takıldı. O, koyu karanlığa saplandı, ben sana dönüyorum.»

«İşte, elle tutulacak kadar yakınımdasın. Sesin bile hâlâ kulağımda.»

«— Oh!.. Bitmiyecek bu saadet, değil mi Seyfi? diyorsun.»

«— Tabiî Şadımanım. Biz daha onu papatye başlı bir bebekle besliyeceğiz.»

«Bu sözüme karşılık olan acı gülüşünü de görüyorum. Ve kendi sesim içimde çınlıyor:»

«Gülme öyle ağlar gibi, Şadımanım. Çok değil bir ay sonra yataktan kalkacaksın. Gene, bahçe bizim, kır bizim, deniz bizim, gök bizim olacak.»

«Bilir miydim ki, daha on beş gün geçmeden, senin yerine bir toprak yığını kucaklıyacağım.»

«Üç uzun yıl, bunun için mi seviştik biz?.. Ya o büyük gün!!.. Yüzü gülen bir kalabalığın içinden beyaz duvağın ve çiçekli tacınla, seni nasıl kaçırır gibi götürdüm. Daha sonra, bütün dünya gözümüzden silindi. Ve biz kırmızı ışıklı odamızda, içimizi dolduran sevinci dudaklarımızdan, ne büyük bir susuzlukla içtik. Kırmızı ışığı söndürdüğüm zaman, hayatımın parlak ve ebedî ışığını yaktığıma iman etmiştim.»

«Ne boş hülya imiş meğer. Nasıl düşünebilirdim ki, daha dokuzuncu ay dolmadan, sen bir katil hatanın kurbanı olacaksın: O meş'um günü gözlerimden silemiyorum. Bir sonbahar akşamı... Denize düşen bir kedi yavrusunu kurtarmağa uğraşırken yalının iskelesinden yuvarlanışın... Bıçak gibi bir çığlık, içimin ürperişi... Benim çılgın gibi atılmam, koşuşmalar... Ve sonra, elimdeki derecede, ince cıva sütununun, siyah çizgilere basamak basamak tırmanışı.»

«Ve işte bugün de, gömülen ümidlerime; kürek kürek toprak attılar.»

«Oh! Bunların hepsi yalan değil mi Şadımanım?. Ben delirdim galiba!. Bak! İşte yanımdasın ya!. Nasıl, gene mi Ave Maria'yı istiyorsun? Tam üç yıl, sekiz ay, on dört gündür onu sana çalıyorum ben. İşte Şuber de bizimle beraber. O da, bu eseri senin gibiler için yazdığını söylüyor. Evet, evet hep kemanın kalın telinde çalacağım... O, gözündeki damla ne ya Şadımanım?. Dur, gitme!. Şadıman... Gitme... Gitmeyin. Şadıman.. Şa... dı...»

***

«Ölüm akşamından sonra, güneşin iki kere daha doğup battığını gördüm.»

«Şu son sahifeyi de bir kaç satırla bitirip, eski Seyfinin hatıralarına kefen yapıyorum Şadımanım... Ben artık bambaşka bir hayatın adamı olacağım. Sen gittin; fakat, yaşayan Seyfiyi de beraber götürdün.»

«Yaşamamın manası yok artık... Yalnız, hayatta iken bir ölüye lâyık olabilmek için, Azrailin zevkine el uzatmıyorum. Elveda yaşanmış günler... Elveda güzel İstanbul... Ve büyük mezar.»

***

Baş sahifenin, resimden artakalan kısmına da şu bir kaç satırcık karalanmıştı.

«Resmindeki tarihe bakıyorum da şaşıyorum, Şadımanım. Yirmi beş sene mi oldu sen öleli?.. Ben, o meş'um günü, dün zannediyorum. Bak, hâlâ tazesin ve gülüyorsun. Ben, bu yirmi beş yılı, içimde seni yaşatarak geçirdim... Senden kalan ve beni avutan da, çok sevdiğin kemanım oldu... Onu da çalamıyacak hale geldiğim zaman, ebediyyen senin yanında olacağım...»

HEM NALINA HEM MIHINA

Facianın mes'uliyetleri

Refah isminde bir Türk şilepi Mersinden İskenderiyeye giderken battı; daha büyük bir ihtimalle batırıldı. Vapurun 185 yolcusile mürettebatından bir kısmı iki sandal içinde Mersine geldiler. Kurtarılabilenler 50 kişi kadardır. Vapurun bir denizaltı torpili ile mi batırıldığı, yoksa bir mayine mi çarparak battığı hakkında hükûmetçe tahkikat yapılmaktadır. Hükûmetin bir taraftan bu tahkikatı yaparken diğer taraftan şu mes'uliyetleri tahkik ve tespite çalışmasını da isteriz.

1 — Her iki muharib taraf, Akdenizin Türk kara suları haricindeki kısımlarını tehlikeli mıntaka ilân etmişlerdir. Buralara mayin dökülmüş olabilir. Şarkî Akdenizin bu kısmında, muhariblerin denizaltı gemileri faaliyettedirler. O halde Refah şilepinin, Suriye hududuna kadar Türk kara sularından ayrılmaması daha doğru değil miydi? Yol biraz uzardı amma hiç olmazsa, bu kısımda daha emniyetli olurdu. Gemi, Türk kara suları içinde seyrederken mi batmıştır? Yoksa dışarıda mı?

2 — Refah vapuru, bir yolcu vapuru değil, bir şilepti; her hangi bir torpil veya mayine karşı, hiç olmazsa, yolcularla mürettebatın kurtarılmasını imkân dahiline sokacak kadar, bir mukavemeti haiz miydi? Yani bizim bir çok şileplerimiz gibi, dokununca dağılacak kadar çürük bir gemi miydi; yoksa, az çok mukavim bir tekne miydi?

3 — Kâfi derecede sağlam bir gemi dahi olsa kazan dairesine isabet edecek bir torpil veya mayinle bir yolcu vapurundan daha çabuk batması mümkün olduğuna göre, sade yük taşıması lâzım gelen bir şilepe neden 185 yolcu bildirilmişti?

4 — 185 yolcu ile harb sahasının ortasından geçen bu vapura bütün yolculara ve mürettebata kâfi, cankurtaran yeleği, tahlisiye filikası ve sal verilmiş miydi? Malûm ya bu gibi tahlisiye vasıtaları, şileplerde ancak mürettebata kifayet edecek kadardır, yani mahduddur.

5 — Refah vapurunun Mersinden İskenderiyeye gideceği, bu mıntakada harbeden İngiltere ve müttefikleri ile Almanya, İtalyan ve Suriyedeki Fransız makamlarına haber verilmiş miydi? Bizim gemilerimiz, harb mıntakasından pek nadir geçtikleri için, hayli önceden haber vermek mümkündü.

6 — 185 yolcu gibi, çok kıymetli bir yurddaş kafilesinin, biraz daha uzun olsa da, başka bir yoldan, kara yolundan, biraz dolaşmak suretile İskenderiyeye sevkleri mümkün değil miydi? Suriye kara yolunun açılmasını beklemek daha münasib olmaz mıydı?

Hükûmetimizin, bir taraftan geminin neden battığını ve torpillenip torpillenmediğini tahkik ederken diğer taraftan yukarıda altı maddede hulâsa ettiğimiz neviden kendimize aid mes'uliyetler olup olmadığını da tetkik edeceği, mes'uliyetler ve mes'uller varsa cezalandıracağı şüphesizdir.

Bütün bu tahkikatın süratle yapılarak büyük heyecan içinde bulunan efkârı umumiyenin bir an evvel aydınlatılmasını da hükûmetimizden rica ederiz.

Kaçak francalalar

Belediye zabıta memurları dün de bazı dükkânlarda 150 şer gramlık kaçak olarak imal edilmiş francala bularak musadere etmişlerdir. Bunları imal eden fırıncılar tecziye edileceklerdir.

CUMHURİYET

Nüshası 5 kuruştur.

Abone şeraiti

	Türkiye için	Hariç için
Senelik	1400 Kr.	2700 Kr.
Altı aylık	750 »	1450 »
Üç aylık	400 »	800 »
Bir aylık	150 »	Yoktur.

Dikkat

Gazetemize gönderilen evrak ve yazılar neşredilsin edilmesin iade edilmez ve ziyaından mes'uliyet kabul olunmaz.